

Viite

Asia

Maatalousministereiden korkean tason videokokous 23.3.2020

Puheenjohtajamaa Kroatia aikoo järjestää 23.3.2020 maatalousministereille korkean tason videokokouksen uuden koronaviruksen (COVID-19) vaikutuksista maataloussektorille. Aiemmin puheenjohtajamaa perui samalle päivälle kaavaillun maatalous- ja kalastusneuvoston kokouksen koronaviruksen aiheuttamien varotoimien vuoksi. **Etukäteistietojen mukaan videokokouksessa tullaan käymään keskustelua aiheesta, mutta uusista toimenpiteistä ei päätettäisi. Videokokous on luonteeltaan epävirallinen.**

Suomi korostaa, että COVID-19 -viruksen aiheuttamassa poikkeuksellisessa pandemiatilanteessa tulee kaikin tavoin välttää ruokaketjun toimijoiden altistumista virukselle, jotta huoltovarmuus ei vaarannu. Kaikki ylimääräinen ja ei-välttämätön liikkuminen tiloilla ja tuotantolaitoksilla tulisi minimoida. Suomi katsoo, että komission tulee seurata tilannetta tarkkaan ja ottaa tarvittaessa nopeasti kriisi- ja/tai poikkeustoimenpiteitä käyttöön.

MAATALOUSMINISTEREIDEN KORKEAN TASON VIDEOKOKOUS 23.3.2020

Sivu

Muut kuin lainsäädäntöasiat

COVID-19 –pandemian vaikutukset maataloussektorille
Keskustelu

3

Maa- ja metsätalousministeriö

PERUSMUISTIO

MMM2020-00150

RO

Orasmaa Tuuli(MMM)

16.03.2020

Asia

COVID-19 pandemian vaikutukset maataloussektorille

Kokous

Maatalous- ja kalastusneuvosto 23.03.2020

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Puheenjohtajamaa Kroatia aikoo järjestää 23.3.2020 maatalousministereille korkean tason videokokouksen uuden koronaviruksen (COVID-19) vaikutuksista maataloussektorille. Aiemmin puheenjohtajamaa perui samalle päivälle kaavaillun maatalous- ja kalastusneuvoston kokouksen koronaviruksen aiheuttamien varotoimien vuoksi.

Suomen kanta

Suomi korostaa, että COVID-19 -viruksen aiheuttamassa poikkeuksellisessa pandemiatilanteessa tulee kaikin tavoin välttää ruokaketjun toimijoiden altistumista virukselle, jotta huoltovarmuus ei vaarannu. Kaikki ylimääräinen ja ei-välttämätön liikkuminen tiloilla ja tuotantolaitoksilla tulisi minimoida, mukaan lukien viljelijöiden otantatarkastukset, joita normaalioloissa suoritetaan esimerkiksi viljelijätukivalvonnoissa vähintään 1-5 %:lla tiloista.

Sisämarkkinoiden tavaraliikenteen vapaa liikkuminen tulee turvata ruoantuotannossa tarvittavien ruoka- ja rehuraaka-aineiden ja elintarvikkeiden kuljettamiseksi ja riittävän rahtikapasiteetin takaamiseksi.

Suomi katsoo, että komission tulee seurata tilannetta tarkkaan ja ottaa tarvittaessa nopeasti kriisi- ja/tai poikkeustoimenpiteitä käyttöön sekä yhteisen maatalouspolitiikan että elintarvikemarkkinoiden toimivuuden takaamiseksi.

Pääasiallinen sisältö

Tausta-asiakirjaa COVID-19 -viruksesta ja sen vaikutuksista maataloussektorille ei ollut perusmuistiota laadittaessa käytössä. Etukäteistietojen mukaan videokokouksessa tullaan käymään keskustelua aiheesta, mutta uusista toimenpiteistä ei päätettäisi.

COVID-19

Kiinassa alkuvuodesta 2020 käynnistyneen uuden koronaviruksen aiheuttaman COVID-19 -tartunnan saamisen riski on kohonnut viime viikkoina Euroopassa ja muualla maailmassa. Maailman terveysjärjestö WHO julisti koronavirusepidemian pandemiaksi

11.3.2020, ja on varsin todennäköistä, että tilanne uhkaa muodostua epidemiaksi lähiaikoina myös Suomessa.

Suomen hallitus linjasi 16.3.2020 lisätoimenpiteistä koronavirustilanteen hoitamiseksi Suomessa. Linjaukset ovat voimassa 13.4.2020 asti. Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että maassa vallitsee koronavirustilanteen vuoksi poikkeusolot. Linjausten myötä suljetaan mm. oppilaitokset ja valtion ja kuntien harrastus- ja kulttuuritilat. Julkiset kokoontumiset rajoitetaan kymmeneen henkilöön ja suositellaan välttämään tarpeetonta oleilua yleisillä paikoilla. Kansanterveyden ja terveysturvallisuuden vuoksi aloitetaan valmistelu Suomen rajojen sulkemiseksi pikaisella aikataululla kansainvälisiä velvoitteita noudattaen. Tavara- ja rahtiliikenne jatkuu normaalisti.

Komission arvioiden mukaan koronaviruksella voi olla merkittäviä vaikutuksia EU:n talouteen. Tilannetta voidaan helpottaa mm. hyvin kohdennetuilla kansallisilla tukitoimilla. Komissio valmistelee parhaillaan poikkeussääntöjä kansallisia tukia koskevan joustavuuden lisäämiseksi.

Maailman finanssimarkkinoilla reaktiot koronavirukseen ovat olleet rajuja. Koronavirus on lisännyt taloudellista epävarmuutta maailmanlaajuisesti, ja se on näkynyt pörssissä osakekurssien heilahteluina. Epävarmuuksilla voi olla vaikutuksia myös Suomen ruokamarkkinoihin.

Vaikutukset ruoan maailmanmarkkinoihin

Sijoittajien hermostuneisuus koronaviruksen uhasta maailmanlaajuisesti on jo aiheuttanut maatalouden raaka-aineiden hintojen yleistä laskua tämän vuoden alusta. YK:n elintarvike- ja maatalous-järjestön FAO:n viimeisimmän elintarvikehintaindeksin mukaan maailmanmarkkinahinnat laskivat helmikuussa 2020 ensimmäistä kertaa neljään kuukauteen - keskimäärin 180,5 pistettä, eli laskua oli tammikuusta 2020 siten prosentin verran. Hintojen lasku johtui erityisesti kasviöljyjen vientihintojen jyrkästä laskusta, mikä johtuu ainakin osittain koronaviruksen puhkeamisesta.

Koronavirus on vaikuttanut myös lihan hintaan. FAO:n lihan hintaindeksi laski kuukaudessa kaksi prosenttia, kun tuonti Kiinaan väheni. Myös maitojauheen hinnat laskivat maailman suurimman tuojan Kiinan ostojen hidastumisen myötä. Sekä lihan ja maitojauheen hintojen lasku oli seurausta pääosin koronaviruksen leviämisen aiheuttamista satamien lastinkäsittelyn viivästymisistä Kiinassa.

Koronaviruksen leviämistä ei kuitenkaan pidetä tässä vaiheessa isona uhkana maailman ruokaturvalle. Ei ole merkkejä siitä, että viruksen esiintyminen olisi aiheuttanut ruokapulaa tai merkittäviä maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden hinnankorotuksia tautialueilla, kuten aiempien pandemioiden, kuten lintuinfluenssan, SARSin tai afrikkalaisen sikaruton tapauksissa. Jopa Kiinassa, josta virus on alkanut, ja joka on kärsinyt viruksesta tähän mennessä pahiten, elintarvikkeiden tarjonta on yleisesti ottaen ollut riittävää huolimatta tietyistä ongelmista siipikarjan ja sianlihan toimitusketjuissa. Viruksella ei siis näyttäisi olevan merkittävää suoraa vaikutusta peruselintarvikkeiden tarjontaan.

Maailmanlaajuisesti tärkeiden viljelykasvien kuten maissin, riisin ja vehnän ja soijapavun globaalit varannot ovat tällä hetkellä myös riittäviä vastaamaan mahdolliseen kysynnän kasvuun. Merkittävien häiriöiden riskiä peruselintarvikkeiden tuotannossa pidetään siten melko vähäisenä, koska tällaisia tuotteita voidaan lastata, kuljettaa ja purkaa niin, että

ihmisten välinen vuorovaikutus on minimaalinen. Lisäksi sadonkorjuu tapahtuu vuosittain eri aikaan maapallon eri osissa. Koronaviruksen ei ole todettu leviävän elävien eläinten eikä elintarvikkeiden välityksellä, vaan ihmisestä toiseen.

Vaikutukset Suomen maa- ja elintarviketalouteen

Suomen elintarvikehuoltosektorin valmiustilanne on hyvä. Elintarvikehuolto edellyttää kaikkien ruokaketjun osien, maatalouden, teollisuuden ja kaupan sekä näitä tukevan logistiikan toiminnan turvaamista mahdollisimman hyvin. Koronavirustartuntojen lisääntyminen tulee vaikuttamaan maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kysyntään ja tarjontaan myös Suomessa, mikä voi puolestaan heijastua maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden hintoihin. Viruksella voi olla taloudellisia vaikutuksia erityisesti pienyrittäjien toimeentuloon. Suomessa on lähes 3000 elintarvikeyritystä, joista 95% on alle 50 henkilöä työllistäviä ja 76% työllistää alle 5 henkilöä. Koronaviruksesta maa- ja elintarviketaloudelle aiheutuvien taloudellisten kokonaisvaikutusten arviointi on kuitenkin tässä vaiheessa varsin spekulatiivista.

Välittömiä taloudellisia vaikutuksia koronaviruksella on erityisesti matkailu-, hotelli- ja ravintola-alaan liikkumista koskevien rajoitteiden lisääntymisen myötä. Kun ihmiset joutuvat rajoittamaan työntekeä, matkustamista ja vapaa-ajan viettoaan kodin ulkopuolella, kysyntä laskee ravintola-, hotelli-, ja matkailuyrityksissä, mikä puolestaan heijastuu elintarvike- ja maataloustuotteiden kysynnän rakenteeseen. Kysyntä saattaa heikentyä jonkin verran sellaisissa tuoteryhmissä, kuten kerma, voi, arvokkaat lihan osat, joita yleensä kulutetaan suhteellisesti enemmän ravintoloissa.

Ruuan kokonaiskulutukseen koronaviruksella ei odoteta olevan vaikutusta, mutta ihmisten siirtyessä koteihin, päivittäistavaroiden jakelukanavaan kohdistuu erittäin suuri kysyntäpaine. Elintarvikeyritykset ohjaavat tuotantoa kuluttajatuotteisiin ja voivat joutua priorisoimaan tuotevalikoimaansa siten, että tuotantokapasiteetti on mahdollisimman hyvin käytössä. Ihmisiä kehoitetaan varautumaan 72 tunnin omavaraisuuteen ja hankkimaan kotiin kolmen vuorokauden ajaksi ruokatarvikkeita. Tämä lisännee pitkään säilyvien peruselintarvikkeiden kysyntää. Kulutuskäyttäytymisen muutokset saattavat vaikuttaa alentavasti herkästi pilaantuvien tuotteiden, kuten kalan kulutukseen. Ihmisten varautuminen kotona olemiseen ja ihmiskontaktien välttämiseen lisännee myös ruoan kotiinkuljetusta. Tällä voi olla myös pitkän aikavälin seurauksia. Kun ihmiset oppivat tilaamaan elintarvikkeita netistä kotiinkuljetuksen kera, ja huomaavat sen helppouden, niin epidemian mentyä ohi jatkavat tätä opittua kulutuskäyttäytymistä. Ruoan verkkokaupan kasvu saattaa tämän johdosta nopeutua.

Koronaviruksen nostama paniikki saa osan ihmisistä myös varautumaan jakeluhäiriöihin hamstraamalla tiettyjä elintarvikkeita ja kasvattamaan siten ruokavarastojaan kotona. Tällaisia elintarviketuotteita ovat muun muassa huoneenlämmössä säilyvät riisi, pasta, puurohiutaleet, näkkileipä ja säilykkeet. Ruokahuolto toimii Suomessa kuitenkin edelleen hyvin, eikä syytä hamstraukseen ole. Kansainvälisen kaupan häiriöt voivat puolestaan aiheuttaa haasteita tuotannolle ja heikentää eläinlääkkeiden, koneiden varaosien tai muiden keskeisten tuotantotarvikkeiden saantia.

Kaupan alan yritykset toimivat Suomessa edelleen pääosin normaalisti koronavirustilanteesta huolimatta. Päivittäistavarakaupan verkoston laajuus ja monipuolisuus pienentävät mahdollisten keskeytysriskien vaikutuksia Suomessa. Lisäksi päivittäistavarakaupan yritykset ovat jo ottaneet käyttöön sekä viranomaisten suosittelemia että omaehtoisia toimenpiteitä koronaviruksen leviämisen estämiseksi. Kuitenkin koronaviruksen vuoksi tehdyt rajoitukset mm. kokoontumiseen vaikeuttavat

REKO-lähiruokapiirien toimintaa sekä suoramyyntiä tiloilta. Lisäksi messutapahtumien peruuntuminen voi aiheuttaa huomattavia tulonmenetyksiä.

Elintarviketeollisuuden varautumisen aste on hyvä. Mahdollisista riskeistä on tehty kartoitukset ja niitä varten on olemassa tarkat toimintasuunnitelmat. Ruokia ja juomia valmistavat yritykset ovat nostaneet valmiuttaan ja tehneet suunnitelmat kukin oman toimintansa perusteella koronatilanteen vuoksi. Yritykset pyrkivät varmistamaan, että tuotteita on saatavissa eri jakelukanavissa kysynnän mukaisesti. Elintarviketeollisuudessa suurimmat huolet liittyvät työntekijöiden sairastumisiin, raaka-aineen ja muiden tuotantopanosten, kuten esimerkiksi pakkausmateriaalin, saatavuuden vaarantumiseen ja sitä kautta mahdollisiin tuotantoseisokkien sekä kansainvälisten tuotantoketjujen katkoksiin. Tällä hetkellä ei ole kuitenkaan tiedossa akuutteja tilanteita, jotka häiritsevät elintarvikeyritysten toimintaa. Lyhyen aikavälin vaikutuksena koulujen sulkeminen lopettaa suuren osan julkisten ammattikeittiöiden ruokajakelusta ja sillä on vaikutuksia myös ruuan tukkukauppaan.

Myös maataloustuotannon kannalta suurin riski on tuottajan/tuottajien sairastuminen tai karanteenien aiheuttama työvoimapula. Lisäksi suuri ongelma mm. avomaan puutarhavihdoilla on kausityövoiman saatavuus ulkomaalaisten maahantuloon tulevien rajoitusten vuoksi. Jos eläinten hoitajat (tilan väki, lomittajat) sairastuvat, eläinten terveys, hyvinvointi ja tuotos voivat heikentyä. Sama uhka on myös peltokasvissektorilla kevätseisauksen lähestyessä. Suurin osa maataloistamme on perheyrittäjiä, jotka tekevät töitä pienellä henkilömäärällä. Sairastumistapauksissa ja koronaviruskaranteenissa maatalousyrittäjän on tietyissä rajoissa mahdollisuus saada tuettua maksullista lomitusta tai käyttää vuosilomaansa. Lomittajaresursseja ei ole kuitenkaan mitoitettu kovin laajamittaiseen infektio-tilanteeseen.

Työntekijöiden sairastumisriski voi vaikuttaa myös siemenpakkaamoiden toimintaan ja kylvösiemenien sertifiointia edellyttäviin viranomais tehtäviin. Lisäksi työntekijöiden sairastumisriski voi vaikuttaa kasvintuotannon tuotantopanosten, kuten sertifioitujen kylvösiemenien, lannoitteiden tai kasvinsuojeluaineiden toimituksiin tiloille ennen kasvukautta. Myös kasvien lisäysaineiston tuonnissa saattaa olla ongelmia ja vaikeuksia toimituksissa.

Maatalouden tuotantopanoksista erityisen kriittinen on eläinrehun toimitukset rehutehtailta. Rehutehdastoimituksille ei yleensä ole vaihtoehtoja toimittajaa ja niiden varastot lasketaan yleensä vain päivissä sekä maatilalla että tehtailla. Riskinä on välittömästi sekä eläintuotannon menetys että eläinten hyvinvointi. Erityistä rehuhuoltokatkosta ei ole näköpiirissä, mutta jatkuvana suurina volyymeina tuottavana prosessiteollisuutena ala on herkkä häiriöille.

Työntekijöiden sairastumisriski koskee myös eläinlääkäripalveluita, joiden tarjonta on paikoin rajallista, ja sillä voi olla paikallisesti heijastusvaikutuksia tuotantoeläinten terveyteen. Eläinkuljetusten osalta työntekijöiden sairastuminen voi viivästyttää teuraskuljetuksia tai maidon keräilyä. Tällöin on mahdollista, että tiloille aiheutuu tappioita, jos eläimet kasvavat liian suuriksi tai tilan tuottamaa maitoa ei pystytä varastoimaan. Tämä vaikutus lienee kuitenkin pieni, ellei jotain dramaattista katkosta tapahdu eläinlogistiikassa. Myös elintarvikkeiden jalostuksessa työntekijöiden poissaolot voivat vähentää tuotantokapasiteettia.

Koronaviruksesta suomalaiselle maa- ja elintarviketaloudelle aiheutuvien talousvaikutusten tarkka arviointi on tässä vaiheessa lähestulkoon mahdotonta. Yhtälössä on yksinkertaisesti liikaa tuntemattomia. Tartuntojen kehitys tulevina viikkoina on

ratkaisevan tärkeä, ja taloudelliset vaikutukset maa- ja elintarviketaloussektoriin riippuvatkin suuresti ajasta, joka tarvitaan viruksen leviämisen lopettamiseen ja sen aiheuttamista katkosten ja tuotannon vähentämisen laajuudesta.

Maatalouspolitiikan toimenpiteet

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) perussäädöksissä on ns. force majeure -lausekkeet, Tällaisia ovat mm. asetuksen (EU) N:o 1307/2013 (suorien tukien asetus) artikla 69 ja asetuksen (EU) N:o 1308/2013 (yhteinen markkinajärjestelyasetus) artiklat 219-222. Nämä artiklat sallivat komission ryhtyä poikkeustoimiin tilanteen niin vaatiessa sekä maataloustukien muuttamiseksi että markkinoiden tasapainottamiseksi.

Komissio on jo tehnyt päätöksen sallia YMP:n tukihakemusten myöhäisemmän jätön Italiassa (15.6.2020 saakka). Tämä mahdollisuus on ollut voimassa Suomessa jo ennen COVID-19 pandemiaa. Eräät muut maat (Espanja, Portugali, Ranska, Tšekki ovat ilmeisesti hakemassa samanlaista poikkeusta kuin Italia. Lisäksi eräät maat ovat esittämässä muutoksia tukien maksatusaikatauluihin (esim. tukien viimeisen maksupäivän 30.6. lykkäämistä). Irlanti on pyytänyt komissiota harkitsemaan poikkeuksellisten markkinatoimien käyttöä yhteisen markkinajärjestelyn alla.

Suomessa Ruokavirasto on päättänyt lopettaa kaikki "ei-pakolliset" maatilojen tarkastuskäynnit toistaiseksi, jotta vältetään ruuantuottajien altistumista virukselle. Lähtökohtana kuitenkin on, että eläinsuojelutapaukset sekä eläintauti- ja kasvintuhoojaepäilyt hoidetaan normaalisti.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Maatalous- ja elintarvikejaosto (EU18) 17.-18.3.2020 (kirjallinen menettely)

EU-ministerivaliokunta 18.-20.3.2020 (kirjallinen menettely)

Eduskuntakäsittely

-

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Erityisasiantuntija Tuuli Orasmaa, tuuli.orasmaa@mmm.fi, p. 0295162056

Neuvotteleva virkamies Mirja Kiviranta, mirja.kiviranta@mmm.fi, p. 0295162352

Erityisasiantuntija Kirsi Viljanen, kirsi.viljanen@mmm.fi, p. 0295162142

Maatalousylitarkastaja Jukka Virolainen, jukka.virolainen@mmm.fi p. 0295162206

Ylitarkastaja Veli-Pekka Reskola, veli-pekka.reskola@mmm.fi, p. 0295162193

Erityisasiantuntija Anne Vainio, anne.vainio@mmm.fi, p. 0295162168

Erityisasiantuntija Kati Lassi, kati.lassi@mmm.fi, p. 0295162070

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite

LIITTEET

Asiasanat	jaosto maatalous- ja elintarvike (EU 18), maatalouden erityiskomitea, maatalous- ja kalastusneuvosto, elintarvikkeet
Hoitaa	MMM
Tiedoksi	ALR, EUE, EVIRA, MAVI, RUOKA, SM, STM, TEM, TULLI, UM, VM, VNK, VTV, YM
